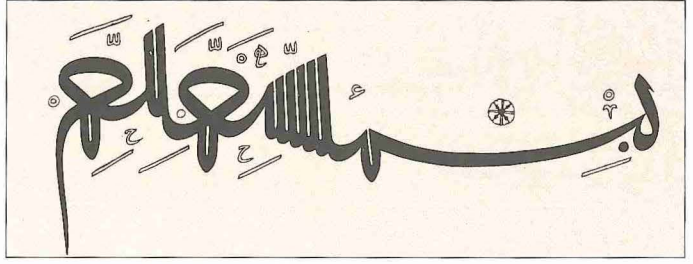

arasında "besmele cemiyeti" adıyla anılan ve âmin alayı'nın evde veya mektepte icra edilen kısmından ibaret olan "bed'-i besmele", okuma yaşına gelmiş çocukların, yapılan bir merasim ve duadan sonra hocanın önünde ilk olarak besmele çekmesini, bir başka deyişle okumaya başlamasını ifade eder. Bed'-i besmele töreni mahalle halkı arasında maddî ve mânevî yakınlaşmayı sağladığı gibi zenginlerin birkaç fakir çocuğu daha okutmaya başlamasını temin edecek bir yardımlaşmaya da sebep oluyordu. Bunun yanında çocuklarda okuma, ana babalarda da okutma arzusunu artırdığı, ilme ve ilim adamına saygı ve sevgiyi teşvik ettiği açıktır. Bu tören, çocuk için bebeklik çağından kurtulup yeni bir statü kazanma mânâsını ifade ettiğinden, ayrıca hayatın yeni bir devresine başlamanın tescilli, bir nevi "adam olma" yolunda atılan ilk adım sayılıyordu ve pedagojik değeri yüksek bir gelenek olarak bilhassa erkek evlât sahiplerinin sünnet düğünü kadar önem verdikleri bir mürüvetti. Bed'-i besmele töreninde çocuk baştan aşağı yeni elbiseler giymiş olarak davetlilerin karşısına çıkar ve hocasının önüne diz çöküp otururdu. Hoca çocuğa bir besmele çektirir, "Rabbi yessir" duasını tekrar ettirir ve elifbânın ilk harfi olan elifi gösterirdi; daha sonra da bir aşr-ı şerif okunurdu. Ardından hoca tarafından öğrenciye, Allah'tan zihin açıklığı ve başarılar niyaz edilen "Rabbi zidni ilmen" duası yapılarak tören bitirilirdi.

Bed'-i besmele törenine bağlı olarak ortaya çıkan mektep ilâhileri arasında besmele ilâhilerinden de söz etmek gerekir. Meselâ, "Yâ ilâhî başlayalım ism-i bismillâh ile / Bu duâya el açalım ism-i bismillâh ile // Sen kabûl eyle duâmız besmele hürmetine / İlmini eyle müyeser yâ ilâhe'l-âlemin" beyitleriyle başla-

yan konu ile ilgili bir ilâhinin diğer beyitleri de benzer niyazları ihtiva etmektedir. İsmâil Hakkı Bey'in, ilk beyti, "Başlan bismillâh ile / Gelin tevhid edelim" olan uşşak ilâhisiyle bestekârları meçhul ve güftesi Nesîmî'ye ait, "Âyetinin safhasında gör ne yazmış ol kadîm / Okudum ol hattı bismillâhirrahmânirrahîm" beytiyle başlayan hüzzam ilâhileri, besmele konusunu işleyen diğer ilâhilere örnek olarak gösterilebilir. Garbî adlı bir Bektaşî şairinin, "Bâ-i bismillâhi bilmeyen fakı / Fâtiha okusa imam olmaz" beytiyle başlayan nefesi, besmele ile beraber Fâtiha sûresini de ele alarak bu iki âyetteki kelimelerin mânalarını Şîa ve Hurûfîlik esaslarına göre yorumlayan diğer bir örnektir. Ayrıca Sefil Abdal'ın, "Bâ-i bismillâh noktadır kadîm / Hasan 'er-rahmân'dır Hüseyin 'er-rahîm" beyitlerinin yer aldığı nefesi de burada zikredilebilir.

Dinî konuları işleyen ninnilerde ikibas suretiyle en çok tekrar edilen ibareler arasında besmele gelmektedir. Anenin çocuğu üzerindeki ilk ve esaslı tesirinin ifadesi olan bu ninnilerde genel olarak besmele ile başlama, çocuğu besmele ile büyütme gibi duyguların terennüm edildiği görülmektedir: "Ninni der uyuturum / Besmeleyle büyütürüm / Ne yapalım böyle durum / Ninni yavrum ninni // Besmeleyle uyanır / O nurlara boyanır / Buna can mı dayanır / Ninni yavrum ninni".

Örnek 43:
Ahmed
Karahisârî hattı
değişik bir
müselsef
besmele

BİBLİYOGRAFYA :

Şeyhoğlu Sadreddin Mustafa, *Hurşidnâme* (nşr. Hüseyin Ayan), Erzurum 1979, s. 129; Süleyman Çelebi, *Mevlid* (nşr. Necla Pekolcay), İstanbul 1980, s. 53; Mehmed, *İşknâme* (nşr. Sedat Yüksel), Ankara 1965, s. 63; *Ahmed Paşa Divanı* (nşr. Ali Nihad Tarlan), İstanbul 1966, s. 1; Aşkî, *Divan*, Nuruosmaniye Ktp., nr. 3858, vr. 1^b-2^a; Taşlıcalı Yahyâ Bey, *Divan* (nşr. Mehmed Çavuşoğlu), İstanbul 1977, s. 3; Hâkânî Mehmed Bey, *Hilye-i Hâkânî*, İstanbul 1309, s. 2-3; S. Nüzhet Ergun, *Bektâşî Şairleri*, İstanbul 1930, s. 123; *Türk Musikîsi Klasiklerinden Bektaşî Nefesleri* (İstanbul Konservatuvarı neşriyatı), İstanbul 1933, IV, 188; Şengel, *İlâhiler*, III, 81; Amil Çelebioğlu, *Türk Ninnileri Hazinesi*, İstanbul 1982, s. 20, 41 (nr. 6), 42 (nr. 26); Ali Bircinci, "Mahalle Mektebine Başlama Merasimi ve Mektep İlâhileri", *II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi* (Bildiriler), Ankara 1982, s. 37, 41, 43, 45, 46; Töre, *İlâhiler*, V, 169, 187; İsmail Ünver, "Mesnevî", *TD*, sy. 415-417 (1986), s. 433, 434, 464-468; Tahir Üzgör, "Türkçe Divan Dîbaceslerine Dair", *TDA*, sy. 67 (1990), s. 36, 38-41, 43; a.m.lf., *Türkçe Divân Dîbacesleri*, Ankara 1990, s. 19, 38, 256, 288, 308, 318, 430; Dihhudâ, *Luğatnâme*, VII, 65; Pakalın, I, 192-193; R. Ekrem Koçu, "Bed'i Besmele", *İst.A*, V, 2367; Mustafa Öcal, "Âmin Alayı", *DA*, III, 63.

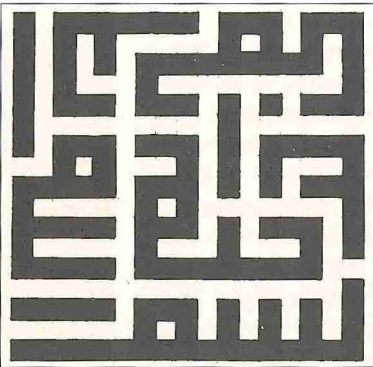
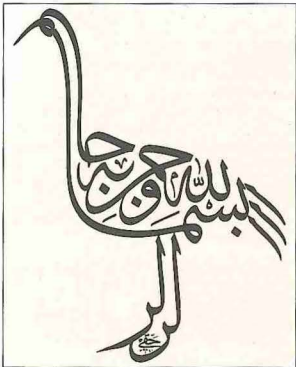
MUSTAFA UZUN

BESNİ

Adıyaman iline bağlı
bir ilçe merkezi.

Anadolu'nun güneydoğusunda, bir yay şeklinde uzanan Güneydoğu Toroslar sırasına ait Yumrutepe eteklerinde kurulmuş olup denizden yüksekliği 900 metredir. Eski yerleşim yeri şimdiki yerinden yaklaşık 5 km. güneyde, Besni Kalesi etrafında idi. Derenin zamanla taşması ve heyelanlara mâruz kalması sonucu yerleşim yerinin pek çok defa değiştiği bilinmektedir.

Bölgede tarihi bilinen en eski alanlardan biri olan Besni çeşitli dönemlerde değişik isimler almıştır. Kommogene Krallığı döneminde Bahsna, daha sonra Bethesna (Süryânîce) adıyla anılmıştır. Arap ve Fars kaynaklarında ise bu ismin Behesnâ'dan geldiği ve "eşsiz" ya da "cennete eş" mânalarına gelen hesnâ kelimesinden türetilildiği belirtilmek-

Örnek 44-45:
Leylek
şeklinde
düzenlenmiş
celî-sülûs
besmele
(İsmail
Hakkı
Altunbezer hattı,
1340/1921-22)
ile satrançlı
kûfî hattı ile
yazılmış
besmele

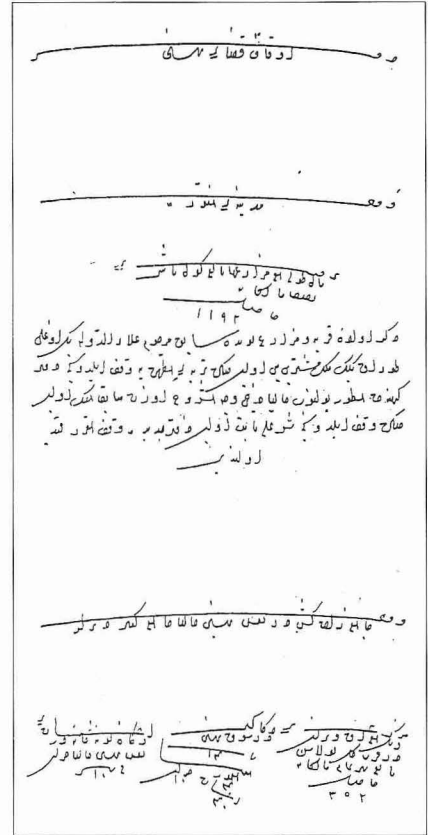
tedir. Osmanlı döneminin başlangıcında Behisni ve Behesni olarak kullanılan isim, XIX. yüzyıl sonlarında Bihisni şeklini almış, daha sonra da Besni olmuştur.

Tarih boyunca Akadlar, Hurriler, Mitanniler ve Asurlular'ın akınlarına sahne olan Besni, milâttan önce 500'lerden başlayarak Persler'in, İskender'in ve Romalılar'ın yönetimine girmiştir.

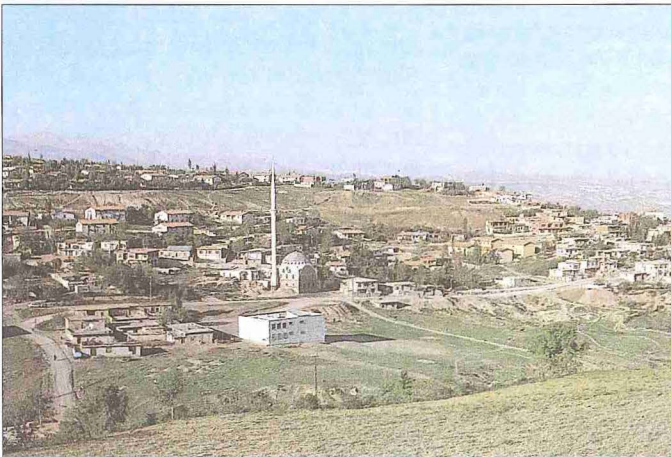
İslâmiyet'in yayılmaya başladığı ilk devirlerden itibaren Arap kuvvetlerinin akınlarına hedef olan kale o dönemlerde Keysun'a bağlı idi. Bağdat-Halep güzergâhını takip eden meşhur İpek yolunun buradan geçmesi önemini oldukça arttırmış ve birçok defa el değiştirmesine yol açmıştı. Başta Besni olmak üzere Güneydoğu Anadolu bölgesindeki bazı yöreler 670'te Emevî orduları tarafından zaptedildi. Keysün ve civarı IX. yüzyılın başında Emîn-Me'mûn mücadelesi sırasında Me'mûn'a karşı muhalefet ve mukavemet eden Mudar ve Rebîa Arapları'nın merkezi haline geldi. 949'da Bizanslılar tarafından Hamdânî Emîri Seyfûddeve'den alındı ve bir asır kadar Bizanslılar'ın elinde kaldı. 1084'te Anadolu Selçuklu Devleti'nin kurucusu Kutalmışoğlu Süleyman Şah'ın kumandanlarından Buldacı tarafından fethedildi. 1097'de Haçlılar Maraş'ı zaptettikten sonra Besni ve Keysün Kogh Vasil (Hırsız Vasil) adında bir Ermeni'nin hâkimiyeti altına girdi ve 1116'da da Urfa Kontu II. Baudouin tarafından onun halefinden alındı. Ardından Franklar'ın eline geçti, 1149'a kadar Maraş senyörlüğünün idaresinde kaldı. Kısa bir müddet için yeniden Urfa kontluğunun idaresine girdi ise de 1150'de Kont II. Joscelin'in Türkler tarafından esir edilmesiyle tekrar el değiştirdi ve Anadolu Selçuklu Sultanı I. Mesud

tarafından alındı. 1155'te Mesud'un ölümüyle Zengîler'den Atabeg Nüreddin Mahmud burayı zaptetti. Ancak kesin hâkimiyeti, 1173'te Anadolu üzerine yaptığı seferden sonra gerçekleşti. Fakat çok geçmeden bütün ülkesiyle birlikte Besni de Eyyübîler'in eline geçti ve Eyyübî topraklarının taksiminden sonra Halep Eyyübîleri'nin hâkimiyeti altına girdi. 1218'de Halep-Suriye üzerine yürüyen ve başarısızlığa uğrayarak geri çekilen Anadolu Selçuklu Sultanı İzzeddin Keykâvus tarafından kuşatıldı, fakat alınamadı. 1260'ta Hülâgü'nun Suriye seferi sırasında Moğollar tarafından zaptedildi. Hülâgü burayı kendisine yaptığı yardımların karşılığı olarak Ermeni Kralı Hethum'a vermek istediye de kaledeki Türk ahalinin şiddetle karşı koyması üzerine bundan vazgeçerek müslüman bir idareci tayin etti. Moğollar'ın yöreden ayrılmasından hemen sonra Besni Ermeniler'in saldırılarına uğradı, Memlûkler'den herhangi bir yardım gelmeyince kale 1261'de Ermeni kralına teslim oldu. Memlûk Sultanı Baybars 1266'da Kilikya'ya inerek Sis Kralı Hethum'un oğlu Leyfon'u esir aldı. Daha sonra yapılan anlaşmada Ermeni kralının başta Besni olmak üzere işgal ettiği bazı şehir ve kaleleri geri vermesi ve Leyfon'un serbest bırakılması kararlaştırıldı. Ancak Sultan Baybars, emirlerinden Sungur'un ricasıyla sadece Besni'nin Ermeniler'in elinde kalmasına razı oldu (1268).

Besni ve yöresi 1293'te tekrar Memlûkler'in eline geçti ve Halep valiliğine bağlı nâibliklerden birini teşkil etti. Bu hâkimiyet sırasında kale sağlamlaştırıldığı gibi şehir de imar edildi. XIV. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Elbistan ve civarında Dulkadıroğulları'nın kuvvet ka-

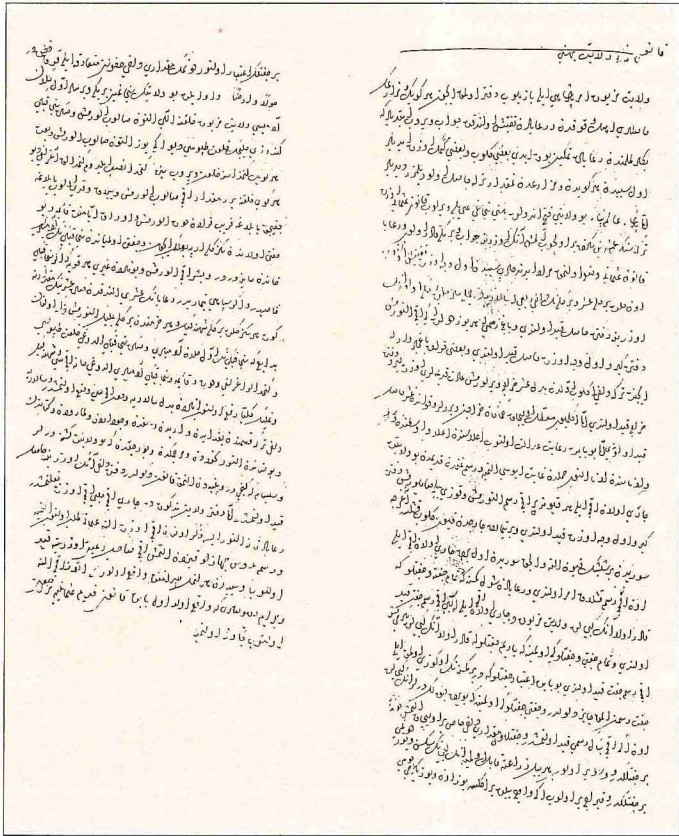
Besni kazası vakıflarını gösteren tahrir defterinden bir sayfa (BA, 7D, nr. 71, s. 151)

Besni'den bir görünüş

zanmalarından sonra Besni yöresi, Dulkadırlı Türkmenleri'ne mensup çeşitli cemaatlerin yayıldıkları yerlerden biri oldu. Bu arada 1398'de Sivas, Dârende ve Malatya ile birlikte Osmanlı topraklarına katıldıysa da 1400'de Timur'un Sivas ve Malatya'yı zaptı sırasında Memlûkler'in eline geçti. Ancak Timur 27 Eylül 1400'de şiddetli bir muhasaradan sonra burayı zaptetti. Onun bu yöreden çekilmesinden sonra tekrar Memlûkler'in hâkimiyetine girdi. Bir ara Dulkadıroğulları'nın idaresine tâbi oldu ise de XV. yüzyılın sonlarına doğru yeniden Memlûkler'in eline geçti. Ancak Besni ve yöresi Dulkadır Türkmenleri'nin yoğun olarak bulunduğu, kültürel ve sosyal yapısını şekillendirdiği bölgelerden biri olma durumunu korudu.

Besni nihayet 1516 Ağustosunda Yavuz Sultan Selim tarafından Memlûkler'in elinden alındı ve teşkil edilen Arap vilâyetine bağlı bir sancak haline getirildi. Ancak daha sonra bir kaza olarak

1519 tarihli Besni kanunnâmesi (BA, TD, nr. 71, s. 1-2)

önce Kâhta ve Gerger (BA, TD, nr. 123, s. 65-116), ardından 1560'a doğru Malatya sancağına bağlandı.

Osmanlı idaresine girmesinden hemen sonra yöre ile birlikte Besni'nin de tahrir^{*}i yapıldı. 1519'daki ilk tahrire göre burada 1400 müslüman, 150 kadar da gayri müslim bulunuyordu (BA, TD, nr. 71, s. 172-210). 1523'te 1750 müslüman, 230 gayri müslim; 1547'de 1500 müslüman, 360 gayri müslim; 1560'ta ise 1800 müslüman, 370 gayri müslim nüfus yer alıyordu. Bu durum, XVI. yüzyılın ikinci yarısına kadar pek önemli bir nüfus artışının olmadığını, küçük değişikliklerle zaman zaman azalıp yükseldiğini göstermektedir. Bölge halkının konar göçer yapıda olması bu nüfus hareketini tayinde önemli bir rol oynamıştır. Gayri müslim nüfusa ise normal artış seyri içinde sürekli bir yükselme olmuştur.

Tahrir defterlerine göre 1519'dan 1560'a kadar geçen zaman zarfında Besni'de beş mahalle vardı. 1560 sayımında bir mahalle daha oluştuğu ve mahalle sayısının altıya yükseldiği görülmektedir. Bunlar Kızılca Oba, Orta Oba, Aşağı Oba, Meydan, Bezmgâh ve Ermeni mahalleleridir.

Besni'de halkın başlıca ekonomik faaliyetini tarım ve hayvancılık teşkil etmekteydi; vergi gelirleri ise 1519'da 16.750, 1523'te 11.960, 1547'de 53.515, 1560'ta ise 64.550 olarak gerçekleşmiş ve devamla artmıştı. Tarım ürünlerinin başlıcalarını buğday, arpa, nohut, mercimek, darı, pamuk, çeşitli meyveler ve üzüm oluşturmaktaydı. Bunun yanında boyahane ve kirpas (bez) tellallığından önemli ölçüde gelir elde edildiği ve kirşhanenin gelirinde de önemli ölçülere ulaşıldığı tesbit edilmektedir.

Besni'de ayrıca birçok vakıf ve vakıf eserleri bulunmaktaydı. XVI. yüzyılda vakıfları bulunan eserler arasında Zâdegeş, Bezmgâh, Hacı Arslan, Sofraz, Fal ve Besni Kalesi camileri ile Hasan Bek b. Emîr, Ayvacık, Ali Şeker, Savcı, Karbey (Qar Biik), Hacı Ali, Taş, Hızır İlyas, Kâhta, Ağa Fakih, Ülya Oğlu, Veled-i Mısrî, diğ er Hasan Bey, Fazlullah ve Bekir Bey mescidleri sayılabilir. Ayrıca, eğitim ve öğretimle ilgili Hasan Bey Muallimhânesi ile Bekir Bey Medresesi adında iki eğitim müessesesi bulunmaktaydı. Bunların gelir kaynaklarını dükkânlar, bağlar, bahçeler, değirmenler, mezraa ve bazı köylerin vergileri teşkil ediyordu.

XVI. yüzyılda Ergenek, Erence, Gölbaşı, Subadra ve Keysûn adlı beş nahiyesi,

bunlara bağlı altmış dokuz köyü bulunan Besni, XIX. yüzyılda Ma'mûretülâziz vilâyetinin Malatya sancağına bağlı bir kaza durumunda idi. Bu yüzyılda kazaya bağlı nahiyeleri ise Sürgü, Belviran, Hüveydi, Keysûn, Kızılın ve Şambayat idi. XIX. yüzyılın sonlarındaki Ma'mûretü'l-azîz Vilâyeti Sahnâmesi'ne göre Besni'nin toplam 9859 hâne müslüman, 325 hâne hıristiyan olmak üzere 10.254 hâne nüfusu vardı (s. 94, 216-221). Aynı tarihlerde Besni kazası on bir mahalle, 143 köy ve otuz bir aşiret oymağından meydana geliyordu. 1310 (1892) yılı salnâmesine göre merkezde 1900 hâne (yaklaşık 9500 kişi) nüfus bulunuyordu. Kâ-mûsül'-a'lâm'da Besni kazasının nüfusu 32.000, Cüneyd'nin eserinde ise 45.000 olarak gösterilmektedir.

XX. yüzyılın başlarında Besni'de tahıl ürünleri ile üzüm ve üzümün yan ürünleri başlıca ekonomik faaliyeti teşkil ediyordu. Ayrıca pamuklu, ipekli kumaşlar da buraya getiriliyor ve satılıyordu. Bu sıralarda Besni'ye 143 köy bağlı olup on üç mahallesi, on üç camisi, iki mescidi, seksen talebesi bulunan yirmi bir medresesi ve bir rüşdiye mektebi vardı. Ayrıca 748 talebesi bulunan otuz sekiz sıbyan mektebi mevcut olup yirmi bir han, üç kilise ve buna bağlı iki de mektep yer alıyordu.

1859'da Hısnımansûr kazasına bağlanan Besni, bu tarihten sonra tekrar Malatya'ya bağlı kaza merkezi oldu. 1926'dan 1933'e kadar ise Gaziantep'e bağlı kaldı. 1933'te tekrar Malatya'ya bağlandı. 1954'te Adıyaman'ın il oluşu ile buraya bağlı bir ilçe merkezi durumuna geldi. 1950-1960 yıllarında yer değiştirek şimdiki yerine taşındığı için Besni halkının çoğu çevre il ve ilçelere göç etti. Nüfus artış nisbeti hayli azaldı, ancak son yıllarda giderek artış göstermeye başladı. Bazı sanayi tesislerinin kuruluşu bunda önemli rol oynamıştır. Besni'de tarım ürünleri ve sanayi bitkileri yanında dokumacılık, iplik fabrikaları, demircilik ve tütün işletmeleri başlıca ekonomik faaliyeti teşkil etmektedir. Ayrıca çevresinde madencilik de gelişmiş durumdadır.

Besni tarihî eserler bakımından da oldukça zengindir. Bunların en önemlileri Besni Kalesi, Göksu Köprüsü (Kızılın Köprüsü), Üçgöz (Sofraz) köyündeki tarihî Kül şehri harabeleri, Şambayat ve ci-varıdır. Tekke ve zâviyeleri ise Hacı Ali Bey Türbesi, Cüneyd-i Bağdâdî, Zeyva,

Besni Kalesi

Hacı Zeyrek, Halil Baba (Hallo Baba), Şeyh Mustafa Hoca ve Tılamız Baba tekke ve zâviyeleridir. Çarşı Camii, Külhanönü Camii, Toktamış Camii ve Ulucami'nin ise bugün sadece tarihî kalıntıları mevcuttur.

Besni'nin nüfusu Cumhuriyet'ten sonraki ilk sayımda (1927) 7014 olarak tesbit edilmiş, bu sayı 1950'de ilk defa 10.000'i geçerek 10.500'e ulaşmış, 1985'te 17.763, 1990'da da 26.076 olmuştur.

Besni'nin merkez olduğu Besni ilçesi merkez bucağından başka Çakırhüyük, Kızılın, Suvarlı ve Şambayat adlı bucaklara ayrılmıştır. 1409 km² genişliğindeki ilçede 1990 sayımına göre 88.531 nüfus yaşamaktadır. Nüfus yoğunluğu ise 63'tür.

BİBLİYOGRAFYA :

BA, TD, nr. 71, s. 1-2, 151, 172-240; nr. 123, s. 65-116; nr. 156, s. 151-179; nr. 163, s. 216; Yâküt, *Mu'cemü'l-büldân*, I, 516; İbnü'l-Adîm, *Buğyetü'l-taleb* (nşr. Fuad Sezgin), Frankfurt 1406/1986, I, 330-331; Ebü Şâme, *Kitâbü'r-Ravzateyn*, Kahire 1287-88, I, 100, 213; Makrîzî, *Kitâbü's-Sülûk*, I, 552, 568-569, 748, 784; Nizâmeddîn-i Şâmî, *Zafernâme* (trc. Necati Lugal), Ankara 1987, s. 266-267; İbrâhim b. Muhammed İbnü's-Şihne, *ed-Dürü'l-müntehab ft târîhi memleketi Haleb*, Beyrut 1909, s. 171; Kâtib Çelebi, *Cihannümâ*, s. 599; *Kanûni Devri Malatya Sancağı Tahrir Defteri: 1560* (nşr. Refet Yinanç — Mesut Elibüyük), Ankara 1983, s. 437 vd.; *Ma'mûretülaziz Vilâyeti Salnâmesi* (1301), (1310), s. 94, 216-221; a.e. (1325); *Kâmûsü'l-a'lâm*, II, 1418; Cuinet, II, 376; G. Le Strange, *The Lands of the Eastern Caliphate*, Cambridge 1966, s. 123, 128; Işın Demirkent, *Urfa Haçlı Kontluğu Tarihi (1098-1118)*, İstanbul 1974, s. 149-150; Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye Tarihi*, İstanbul 1984, s. 640-641; Mustafa Sucu, *Adıyaman İli ve İlçeleri*, Adana 1985, s. 76-98; Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, II, 276; Tuncer Baykara, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyasına Giriş: Anadolu'nun İdarî Taksimatı*, Ankara 1988, s. 106, 130; Ali Sevim, *Anadolunun Fethi*, Ankara 1988, s. 89; Besim Darkot — Mükrimin Halil Yinanç, "Besni", *İA*, II, 570-571; Cl. Cahen, "Besni", *EF*² (İng.), I, 1190; a.m.f., "Besni", *UDMİ*, IV, 541-542.

MEHMET TAŞDEMİR

BESTE

(بستہ)

Türk müzikisinde
bir terim ve bir formun adı.

Farsça "bağlanmış, bağlı" anlamlarına gelen beste kelimesi Türk müzikisinde şu mânalarda kullanılmıştır: a) Kompozisyon. Küçük veya büyük formdaki her türlü saz eseri yahut sözlü eser, yani her müzik parçası bir bestedir. b) Kelime bestenigâr, beste-hisar ve beste - isfahan makamları gibi bazı birleşik makamların adlandırılmasında makam ismi olarak kullanılmıştır. c) Türk müzikisinde bir form adı olarak beste, din dışı sözlü eserlerin büyük formdaki en önemli terimlerinden birinin özel adıdır. Güfte olarak divan edebiyatının gazel tarzındaki manzumelerinden seçilen iki beytin usulüne uygun olarak bestelenmesiyle meydana gelir. 1, 2, 4. mısralara "zemin", 3. mısraa da "meyan" adı verilir. Her mısraın melodisinin sonunda bir terennüm yer alır. Bestelerin mısra ve onu takip eden terennümden ibaret her bölümüne "hâne" adı verilir. Bir bestede ekseriyâ dört hâne bulunur. Bestelerde daha çok büyük usuller kullanılmıştır. Usulleri nisbeten ağır olanlara "birinci beste", bunlara göre daha yürük olanlara da "ikinci beste" denir. Besteler yapı bakımından ayrıca "murabba beste" ve "nakış beste" olmak üzere ikiye ayrılır.

Her ikisi de dört mısradan meydana geldiği halde terennüm her mısraın sonunda bulunursa buna murabba beste denir. Bu mânada sadece murabba kelimesi de kullanılmaktadır. Murabba bestelerin yapı şeması şöyledir:

1. mısra (zemin) + terennüm = 1. hâne;
2. mısra (zemin) + terennüm = 2. hâne;
3. mısra (meyan) + terennüm = 3. hâne;
4. mısra (zemin) + terennüm = 4. hâne.

1. hâneye zeminhâne, 2 ve 4. hâneye nakarathâne, 3. hâneye meyanhâne (mıyanhâne) adı verilir. Birinci, ikinci ve dördüncü mısralarda melodik yapı aynıdır. Makam geçkileri sebebiyle farklı bir melodik yapıya sahip bulunan üçüncü mısra çok sanattır. Üçüncü mısraı takip eden terennüm de çok defa diğer terennümlerden farklıdır. Bu arada çok az sayıda terennümsüz bestelerin bulunduğunu da belirtmek gerekir. Murabba bestelerde simetrik yapı çok önemlidir.

Beste iki haneli ise yani iki mısradan sonra terennüm geliyorsa bu çeşit bestelere "nakış beste" denir. Nakış bestelerde yapı genellikle, 1. mısra + 2. mısra + terennüm; 3. mısra + 4. mısra + terennüm şeklindedir. Ancak bazı nakış bestelerde yapı farklılıklarını görülebilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Kantemiroğlu, *İlmü'l-müsikî*, I, 172, 176; *Kâmûs-ı Türkî*, s. 293; Ezgi, *Türk Musikisi*, III, 158-167; Öztuna, *TMA*, I, 107.

ALÂEDDİN YAŞAŞA

BESTE-i KADİM

(بستہ قدیم)

"Âyin-i kadîm" olarak da anılan notaları zamanımıza kadar ulaşabilmiş Mevlevî âyinlerinin en eskilerine verilen ad (bk. ÂYİN).

BESTENİĞÂR

Türk müzikisinde
bir birleşik makam.

XV. yüzyıldan beri kullanılan eski bir makamdır. Sabâ (nigâr) makamı dizisine, Irak perdesinde segâh dördlüsünün ilâvesiyle meydana gelir. Donanımına segâh perdesi (si ♭) ile hicaz perdesi (re ♯)

Sabâ makamı dizisi Irakta segâh dördlüsü

Aksak (Hacı Fâik Bey'den)

Söy le nir dim ... ben sa ... na ... zâ ...

lim ... fe lek

Ağ la tir sin ... sen be ... ni ... tâ ...

sub ... ha ... dek

Bestenigâr makamı dizisi ve seyir örneği